

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Doct. Martini Lvtherii Avgvstiniani Theologi Synceri
Lvcvbrationvm Pars Vna, quas ædidit usq[ue] in annum
præsentem XX. Catalogum earu[m] uersa tibi pagina
indicabit. Alio Tomo, Domino Volente, ...**

Luther, Martin

Basileae, 1520

VD16 L 3411

Reverendi Patris, Ac S. Theologiae Doctoris Martini Lutherij de Matrimonio
Sermo habitus Vuittenbergae, in Latina[m] linguam e Germanica uersus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-34878

REVERENDI PA-

TRIS, AC S. THEOLOGIAE DOCTORIS

Martini Lutherij de Matrimonio Sermo habitus Vuir-
tenbergæ, in Latinâ linguam e Germanica uersus,

Rimo. Cum deus creasset Adam, adduxit ad illū omnia animātia; inter quæ cū non inueniret quodpiam illi cō-
forme, inqt deus: Nō est bonū quod Adā solus sit: faciā
ei adūtricem, quæ parata sit ad manum. Et immisit so-
porem in Adam; cumq; obdormisset, tulit unam de co-
stis eius, & repleuit carnē pro ea. Et edificauit costam,
quā tulerat de Adā, in mulierē, & adduxit eam ad Adā.
Tum Adā: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de car-

ne mea. Vocetur autē uirago, quoniā de uiro suo sumpta est. Propterea relin-
quet homo patrem suū & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in car-
ne una. Hæc oīa sunt uerba dei, qbus uiri & uxoris exordiū describit, & eorū
cōiunctio, & quāobrē facta mulier: deniq; quis amor esse debet inter cōiuges.

Secundo. Quādo deus nō coniungit matrimoniū, & non adest ceu pronu-
bus, tum accidit, ut solet, quod hic insinuatur, ex hoc quod Adam nullā inue-
nit coniugem, donec ei prouideret dominus de Eua; quā cum uidisset, cœpit
recte amare, & synceriter cognoscens apud se hanc esse cōiugem suam. Inue-
nes ergo, & ij, quorū animus est matrimoniū subire, docēdi sunt, sedulo & di-
ligenter orandum esse, ut dominus deus dignetur disponere felix cōiugium.

Ad quod Salomon etiā hortatur, dicēs: Domus & diuitiæ dantur a parētibus,
a domino autem proprie uxor prudens. Eua a solo deo Adæ concessa est. Res
itaq; magna in conspectu dei matrimoniū est; tamen si imprudens iuuentus, in
qua affectus dominant, plerūq; circa hoc errat. Nam factū est nō sine causa, &
admirabili quodā consilio, quod dominus deus solū hominē matrimonio co-
pulauit. Reliquis animātibus tātū dixit: Crescite & multiplicamini, nō addu-
cens masculū ad foeminā. Vnde & inter bruta animalia matrimoniū nō est. Adæ
autē creauit uxore ex ppria costa; adduxit, & cōsentiēti, acceptatiq; copulauit

Tertio. Creata est uxor ea causa, ut esset adiutoriū uiri, cū in omnibus rebus,
tū præcipue ut liberos generaret; id hodie adhuc obseruat utcūq;. Post lapsum
uiri & mulieris affectus corruptissimi sunt, quando maior pars, non ob mutu-
um auxiliū, sine liberorum amore, ut institutum est, conueniūt; quā magis
ad explendam carnis libidinem.

Quarto. Matrimoniū djudicat inter amores. Viri & uxoris amorē maximū
esse oportet iter uniuersos amores. Sic em̄ scriptū est: Reliquet hō patrē & ma-
trē, & adhærebit uxori suæ; uxor uicissim uiro suo. Boni adhuc hodie obseruat

Deinde notandū, qd triplex est amor. Falsus, Naturalis, Cōiugalīs. Falsus
amor qrit pecuniā, honorē, opes, mulieres q; phibitas ex pcepto dei. Natu-
ralis est inter parētes & prolē, fratres & sorores, & cōsanguineos. Tertius ue-
ro, q cōiugalīs dicit, duos primos excedens, ceu ignis ardet; nihil quærit, nihil
desyderat, pter cōiugē. Sic em̄ inqt, Nec argentū tuū, nec aurū, neq; hoc, neq;
illud, sed te uolo, & pter te nihil prorsus. Cateri amores, ultra id quod uident
amare, aliud quæritāt; sed, cōiugalīs id qd diligit, totū possidere uult. Quod si
Adā in innocētia pfeuerasset, exoptabilissimū rerū oīm duceret, sponsum esse
uel sponsam

Matrimoniū
res magna.

Matrimoniū
solū inter ho-
mines.

Triplex a/
mor, natura/
lis, falsus, cō/
iugalīs.

uel sponsam. Verumtamen ille amor iam impurus redditus est: quando quidē uterq; coniugum in altero quærit, quo concupiscentiæ malæ satisfaciatur. Hinc est, quod hoc tempore status matrimonialis syncerus, & sine peccato esse uix possit. Est enim ceu hospitale infirmorū, quando matrimonio præcaueretur, ne corruamus in grauiora delicta. Innocenti Adæ facillimū erat uirginitatē serua re, & castitatē; quod nostra ætate, sine singulari gratia dei, uix possibile fuerit. Quapropter necq; Christus præcepit castitatem, necq; aliquis Apostolorū, cū prædicarēt; Tamen illam nobis maximopere cōmendent, cōsulent, & præ mio sollicitantes, si quis queat assequi. Qui autem non potest, contrahat legi tumum matrimonium; satius enim est contrahere, q̄ uri. Et tamen melior ca/ stitas, si cui contingat.

Cæterū Doctores circa matrimoniū tria bona excogitarūt; his cauentes, ne carnalis cōcupiscentia omnino esset mortifera. Primo, quod cōnumeratur in/ ter sacramēta. Sacramentū scilicet rei sacræ signū est, spirituale quippia signifi cans, cœlestē & æternū. Exempli gratia; Baptismus, quo presbyteri pueros ab luunt, diuinam sanctam, & æternā dei gratiam designat; quæ simul infundit̄ in corpus & animam baptizati, & quæ purgat a peccato originali, faciens oīa munda, templūq; dei. Hæc in q̄ spiritualia sunt, & corporalibus, externisq; re bus longe maiora, per quæ repræsentant̄. Matrimonium ergo sacramentū dicit̄. Est namq; typus rei nobilissimæ & sanctissimæ, hoc est, unionis humanæ & di uinæ naturæ in Christo. Inquit Paulus: Quæadmodū uir & mulier duo quædā unum sunt in carne una, ita deus & homo unus Christus; ita Christus & eccle sia unum corpus: quod profecto magnum est sacramentum.

Matrimonij tria bona.
Matrimonium est sacramentum.

Omnino itaq; res sancta est & sacra matrimoniū, si rite fuerit obseruatū; in cuius typo significat̄ is, qui cū deus esset, factus est homo; qui cū in cœlis, habi tauit in hominibus, semet illis impartit̄; cuius exēplo cōiuges quoq; uiuant.

Aduertendum est hic, uel propter dei honorem, q̄ sacrosanc̄tam rem repræ sentet copulatio uiri & mulieris; certe humanitatem Christi Iesu seruatoris. A quo hoc priuilegiū manauit, ne affectus carnis prorsus essent lethales; hi enim in nobis extirpari non possunt penitus; mortiferi tamē sunt quoties extra ma trimonium consumantur.

Sub typo ma trimonij huius manitas christi repræsentat̄

Quapropter coniuges dignitatē huius sacramēti perpendāt, uenerenturq;. Vxori uir debitā beneuolentiā reddat, similiter & uxor uiro; uideātq; ne ppter importunas cōcupiscentias affectus humanus fiat beluinus, & irrationalis.

Dignitas huius sacramēti perpendenda.

Secundū bonū. Matrimonium uinculū fidei dicitur. Fides enim fundamentū est & summa matrimonij; alter enim alteri sese deuouet & dat, seclusis oībus alijs. Quia ergo copulati matrimonio, cōcupiscentiæ carnali occluserūt oīes uias, & quisquis sua coniuge contentus uiuit, nec passim delitatur; dominus deus ex gratia concedit, ut huiusmodi delectatiōe gaudeāt, etiam si illa sit citra spem fructus, modo seruet̄ modestia, ne coniugum amor fiat brutorum.

Matrimonium fidei uinculū

Hic dicendum foret, quibus nam uerbis contrahentes uti possent. Verū res est ita inuoluta & impedita, ut ego iuxta meum captum & simplicitatem intel ligere non possū. Verendum quoq; quod multa matrimonia ad hanc regu lam examinata, non sint matrimonia. Tamen cum præcipue constet ex con sensu mutuo, nolo ego in præsentiarum desinire, sed deo, cuius iudicia sunt in comprehensibilia & mirabilia, committo.

Verba communiter obseruata hæc sunt; Ego sum tuus, Tu es mea. Quamq; acuti quidam opinent̄ nō satis esse, cum dicitur; Ego te accipio, uel accipia te, uel id

Verba cōtra hencium.

uel id genus alia uerba. Malim tamen ego iudicare iuxta mentem, quam tunc utraq; personarum contrahentium habuit.

Præterea, circa hoc, quod non nunquam tacite aliquis promittit uni, deinde alteram ducit, uel occulte, uel manifeste, nescio an omnia uera sint & recta quæ dicuntur & scribuntur.

Consiliū Lutherij dignū notatu.

Hoc meum consiliū est; Parentes suos liberos instruant, ne uerecundentur ab eis petere coniuges. Item doceantur, ne citra parentum uoluntatem contrahant. Si enim te nō pudet togam, domum, & alia id genus a parētibus petere, cur pudebit coniugē petere, rem multo magis necessariā: quod Sampson fecisse dicit: q̄ cū in ciuitate quadā uideret puellā elegantē, & quæ ei placeret, reuersus ad parētes: Vidi inquit, puellā quā amo, rogo uos, date mihi illā in uxorē.

Fructus matrimonij.

Tertium bonum matrimonij, fructus dicitur, qui finis & officium matrimonij præcipuum est. Porro, ut doctores de fructu loquuntur, cum dicunt fructū excusare peccatū, nō satis est accepisse fructum matrimonij, nisi educatur ad laudem & honorē dei: alioqui Gentiles hunc fructū etiā habent. Sunt qui solum hæredes quærunt, uel delectationē ex pueris, nihil curantes gloriā dei, ad quā oporteret semper spectare. Et sunt, qui cū ignorent præcepta dei, ignorent pietatem, pueris inculcandam præcipue, parentes tamen fiunt. Hoc audiant, qui in matrimonio copulati sunt, q̄ nullum opus deo gratius, Christianæ reipub. nihil utilius, parentibus & liberis nihil salubrius contingere potest, q̄ si pueri pie instituuntur. Peregrinationes ad Rhomam, Hierusalem, ad Compostellā S. Iacobi, nihil sunt collatæ ad hoc: quod est ceu regia uia parentibus perueniendi ad regnum dei. Præterea hoc officio carere, tam absurdum uidet, q̄ ignē non urere, aquam non humectare.

In liberis educandis melius femur uel coelū, uel infernū

Utergo in liberis tuis cœlum, sic infernum quoq; citissime meruisti. Nihil abiectius execrabiliusue feceris, q̄ si negligenter pueros tuos educas: quod tū fit, quando finis blasphemare, impudenter loqui, impuras cantilenas discere, & iuxta prauam eorum uoluntatem uiuere. Tales sunt quidam, qui pueros indecenti amictu ad mundum alliciunt, ad pompam, & fastum uitæ, ad diuitias instigant, ad honores: magis solliciti de corpore, q̄ anima puerorum; neq; considerātes maximā iacturam imminere rebus Christianis, per pueros perperā institutos: quæ si debent reformari, necesse est, ut olim a pueris fiat initiū.

Hoc tertium bonum matrimonij maximum est & utilissimum: quod non solum debita matrimonij & imperfectiones, uerumetiam omnia alia peccata tolleret, si modo falsus amor lapsæ naturæ, non usq; adeo obcæcaret miseros parentes, qui pluris faciunt puerorum corpora q̄ animos. Hinc Salomon: Qui parcit uirgæ, is odit filium proprium: & qui diligit filium, sapius castigat. Sunt in corde pueri stulta decreta, & puerilia, quæ per uirgam tolluntur. Hinc idem: Si uirga percusseris filium, redimes animam eius ab inferno. Necesse est ut diligentius & frequentius meditentur coniuges, quæ saluti animæ conducunt, q̄ quæ corporis. Itaq; tandem sic tibi persuade, quod puer est ceu thesaurus eximius a deo commissus, magna diligentia custodiendus, ne a diabolo, mundo, uel carne possit furari: & quod hunc thesaurum in morte & extremo iudicio, accurato examine repetiturus sit deus. Vnde enim miserabilis eiulatus & horrendus earum, quæ plangent, dicentes: Beati uentres qui nō pepererunt, & beata ubera quæ non suxerunt? Proculdubio ex hoc, quod filios commissos a deo pessime educarunt. O sanctam conditionem matrimonij, si recte; miseram, si male fuerit obseruata.

Animæ salus magis aduertenda, q̄ corporis.

Matrimonij sc̄ta conditio

Hæc

Hæc si quis animaduerneret, facillime concupiscentiam carnis refrenaret; & fortassis citius arriperet institutum uirginitatis, quàm matrimonij. Iuuentus cupiditatum sequax hæc ceu parua æstimat; deus autem non sic, qui iuste iudicaturus magni faciet.

S V M M A.

Si uis ueram agere poenitentiam, summas indulgentias hic & alibi acquirere Christiana
doctrina. feliciter mori, tuam profapiam augeri & amplificari: summa diligentia, totis uiribus conare, ut pueri bene instituantur. Si per te non potes, utere aliorum opera, qui sciunt, possint & uelint: nec parce labori, pecunijs, aut sumptui. Hæc sunt altaria, testamenta, uigiliae & missæ defunctorum: item lumina, quæ tibi lucebunt perpetuo, hic dum uiueris, & alibi post mortem in uita æterna.

F I N I S

AD LECTORES.

Qui sermones legetis R. P. Martini Lutherij de decem præceptis, qui proxime sequuntur, meminisse debetis ad populum fuisse dictos: qui nisi rudis, quod aiunt Minerua res tradatur, sic doctorem audit, ut lyrâ Prouerbia asinus. Itaque uel sententiarum acumen, uel uerborum elegantiam ne expectetis. Siquidem hi sermones ea dictionis simplicitate, nimium extemporali, qua ad populum e sacra cõcione fuere Germanice pronũciati, hic triuiali stilo sunt æditi, nõ ut doctos delectent, sed ut rudioribus cùm laicis tum sacerdotibus prosint: quorum utilitatis præcipue rationem is habuit, qui inuulgandos curauit. Igitur, quicquid hoc est tumultuarium concionum, boni consulti candidi lectores, & Lutherium non minus purum ac syncerum Laus Martij
ni Lutherij. Christianæ pietatis doctorem, quàm uitæ prorsus inculpatam uirum, amate, & Bene Valete.

O Decem